

УДК 327(477)

Вікторія Гевко

УКРАЇНА І ПОЛЬЩА: ВІД КОЛІЗІЙ МИНУЛОГО ДО СПІЛЬНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

У статті здійснено історико-політичний аналіз процесу налагодження українсько-польських відносин, показано еволюцію та теоретичне обґрунтування концептуальних засад співробітництва України й Польщі, формування співпраці на основі демократичних принципів – відмови від територіальних претензій, рівноправності партнерів й взаємоповаги до національних інтересів.

Ключові слова: Україна, Польща, історичні стереотипи, порозуміння, незалежність, співпраця, концепція.

Україна і Польща в своєму історичному, національному, культурному, соціальному та політичному розвитку тісно пов'язані. Їх контакти і взаємовпливи тягнуться з глибини віків. Адже історично, політично, економічно і культурно Україна і Польща належать до спільного регіону Європи. Важливу роль тут відіграють також етнічна спорідненість, близькість культур, історичних традицій, геополітичних і геостратегічних цілей.

Етнічне прикордоння завжди було територією взаємного проникнення суспільних, культурних, політичних явищ народів сусідів та їх держав, взаємних впливів, які у свою чергу, безумовно, впливають на стосунки поміж сусідами. Упродовж тривалого історичного періоду співробітництво між Україною та Польщею складалося далеко неоднозначно. Не завжди в українсько-польських стосунках домінувало взаємне порозуміння і толерантне ставлення. Політичні, економічні та суспільні взаємовідносини обох країн формувалися під впливом різних факторів впливу, серед яких часто домінували достатньо негативні. Періоди добросусідства змінювалися часами напружених стосунків і навіть військових дій, що внесло свої нашарування на ґрунт сучасної українсько-польської співпраці [1, с. 217].

Однак, орієнтуючись на уроки минулого і набутий досвід, обом державам вдалось після здобуття Україною незалежності і отримання Польщею політичної свободи побудувати українсько-польські відносини на нових засадах європейського спрямування. Новітня сторінка в багатовіковій історії зв'язків українського та польського народів головним чином пов'язана процесом формування та реалізації стратегічного партнерства в об'єднаній Європі. Основним принципом спільного буття у сучасному європейському просторі є взаємоповага і розуміння, міжкультурний діалог, співпраця заради миру і добробуту.

Тому, в умовах об'єднання Європи, розбудови і утвердження як України, так і Польщі, необхідність об'єктивного дослідження складного процесу налагодження і розвитку українсько-польських відносин не втрачає своєї актуальності. Історія Європи, та й світу загалом, є значною мірою історією воєн і конфліктів. Однак, історія сучасної об'єднаної Європи є прикладом того, що завдяки цілеспрямованим зусиллям розбудови взаємодовіри історичні вороги можуть стати близькими партнерами [2, с. 175].

Метою даної статті є об'єктивний і неупереджений аналіз процесу налагодження українсько-польських відносин, еволюції концептуальних засад співробітництва України і Польщі та формування співпраці на основі демократичних принципів – відмови від територіальних претензій, рівноправності партнерів та взаємоповаги до національних інтересів.

Ці питання певною мірою знайшли відображення в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. Серед багатьох варто відзначити роботи Ю. Макара [1], Л. Чекаленко [3], Б. Осадчука [4], Л. Зашкільняка [5], Я. Дашкевича [6], О. Бабак [7], Ю. Зайцева [8–9], С. Стоєцького [10], Н. Чорної [11], Х. Чушак [12], М. Чеха [13], С. Геленарського, Ю. Станкевича [14], Є. Орльоф [15], М. Борути [16–17] та ін.

В історії українсько-польських відносин є чимало непростих, навіть трагічних моментів, які призвели до вкорінення по обидва боки кордону негативних стереотипів. Вплив на взаємні стереотипи має не лише історія, а й сучасна дійсність. Минуле не визначає майбутнє, але воно впливає на нього через вибір, який ми робимо в сьогоднішні [18, с. 13].

На сьогоднішній день, на офіційному рівні, обидві країни спромоглися перебороти негативні стереотипи, спровоковані давніми польсько-українськими конфліктами і піднести відносини до рівня стратегічного партнерства. Формування українсько-польського стратегічного партнерства має історичне підґрунття і тривалу еволюцію двосторонніх стосунків.

На думку дослідників, ідея українсько-польського стратегічного партнерства має глибокі історичні корені. Однак, історію українсько-польських відносин в минулому визначали невдалі спроби дійти взаєморозуміння. Початок українсько-польського діалогу досить умовно можна віднести ще до XVII ст., коли у 1657 р. Річ Посполита уклала з Богданом Хмельницьким Гадяцьку угоду, згідно якої мала утворитися третя держава федерації – Велике князівство Руське. Проте, угоду підписали запізно і вона мала крихкі основи. Хмельницький вже раніше відважився на прийняття протекторату Москви. В результаті, Річ Посполита у 1667 р. за Андрусівським трактатом разом з Росією поділила українські землі [4, с. 23].

З огляду на те, що тодішня Україна не була суб'єктом міжнародної політики, а лише її об'єктом, то відповідно, над тими чи іншими її землями встановлювався суверенітети однієї із сусідніх держав. А оскільки тривалий час Польща була однією із наймогутніших держав, то Правобережна Україна, та й частина Лівобережної, перебували у її складі.

Щоправда, майже півтора століття поляки також не мали своєї держави, бо Польща була розділена могутнішими на той час сусідами – Австрією, Прусією та Росією. Найдошкульнішим для поляків виявилось російське панування. А переважна більшість українських земель вже з другої половини XVII – початку XVIII ст. перебувала у складі Росії. Ні Польща, ні Росія не сприймали українців як окремих народ. Росія, щоправда, і поляків таким не вважала. Але вся історія боротьби поляків за відновлення своєї державності супроводжується невизнанням українців як сторони, яка мала б право на своє державне утворення [1, с. 220]. У цьому контексті доречними будуть слова Анжея Станіслава Ковальчика: “Важко зараз повірити в те, що, змагаючись століттями із загарбниками, поляки не шукали порозуміння з націями, які були їхніми справжніми союзниками” [4, с. 22].

Закінчення Першої світової війни принесло полякам можливість відновити свою державу. В українців також існувала перспектива здобути незалежність. Проте збіг обставин для них виявився несприятливим. Насамперед – це внутрішня слабкість українського суспільства, століттями розірваного на частини. Окрім того, сусідні держави не були зацікавлені у сприянні здобуття незалежності країни, яка могла б претендувати на ті території, котрі вони вважали своїми власними. Польща, здобувши незалежність у 1918 р., відмовилась від федеративної політики Ю. Пілсудського, спрямованої на відбудову на Сході національних держав, зв'язаних із Польщею [1, с. 221]. Звичайно, табір Ю. Пілсудського розглядав ідею підтримки України насамперед з позиції політичного реалізму й турботи про інтерес відроджуваної Польщі. Він розумів, що її політичне майбутнє значною мірою залежить від розкладу сил у Східній Європі. Тому існування Української держави створювало перспективу потенційного ослаблення Росії і дистанціювання її від Польщі. Революція в Росії привела до влади більшовиків, які, обіцяючи волю народу, не збиралися випускати їх з-під російського панування. Такий поворот справ й призвів до підписання Варшавського договору між урядами Другої Речі Посполитої та Української Народної Республіки.

24 квітня 1920 р. представниками Військового Міністерства Польщі і Урядом Симона Петлюри була підписана й Військова Конвенція між Польщею та Україною, як додаток до Варшавського договору. Ця конвенція набирала чинності одночасно з Договором і повинна була діяти до моменту укладання військового договору між українським та польським урядами. Згідно з цією Конвенцією, польські та українські війська повинні були діяти разом, як союзні армії. У випадку спільних польсько-українських дій проти радянських військ на

території Правобережної України військові операції мали проводитись під керівництвом польського командування [20, с. 111].

Договір Ю. Пілсудського і С. Петлюри, попри його неоднозначну оцінку, багатьма дослідниками, вважається першою спробою українсько-польського порозуміння. Опозиційна польська політична думка 80-х рр. ХХ століття вбачала в цій угоді своєрідну картину майбутніх приязних польсько-українських відносин. У польській підпільній пресі, зокрема в редакції “Rzeczpospolitey. Виданні Комітету порозуміння у справі самостановлення народу”, у 1980 р., до 60-річчя підписання угоди між Урядами Другої Речі Посполитої і УНР, було опубліковано статтю під назвою “Україна і Польща. Вільні з вільними – рівні з рівними” [21]. Редакційна колегія промову, яку під час огляду військ Симона Петлюри виголосив Юзеф Пілсудський, позиціонує як своєрідний заповіт: “Вільна Польща не може мати справжньої волі, поки навколо неї продовжує панувати гасло невірничого піддавання народної волі силі терору. Польща вирішила відкинути якнайдалі від своїх кордонів усе те, що загрожує свободі. Я буду щасливий, коли польський та український сейми встановлять спільну платформу порозуміння” [19, с. 339].

Нелегкий союз, що його уклали Ю. Пілсудський та С. Петлюра, хоч і не увінчався утворенням суверенної незалежної України, а федеративна концепція відновлення польсько-литовсько-української держави зазнала поразки, мав неабияке значення для польсько-українського порозуміння в майбутньому. Концепція Ю. Пілсудського в дещо скорегованому вигляді знайшла своє продовження в ідеологічній доктрині Є. Гедройца, а потім була підхоплена польською опозицією і врешті стала теоретичною основою для східної політики Польщі після здобуття нею політичної незалежності та початку реалізації самостійної зовнішньої політики.

Важливого значення угоді Ю. Пілсудського й С. Петлюри у формуванні майбутнього стратегічного партнерства України й Польщі надає й українська дослідниця О. Знахоренко, яка називає угоду “першою спробою практичної реалізації ідеї стратегічних відносин між Україною та Польщею”, – зазначаючи при цьому, – що “хоч договір мав антиросійську спрямованість та передбачав надання Україні матеріальної допомоги і визнання суверенітету, так і залишився “персональним союзом” двох державних лідерів і не здобув широкої підтримки ні серед політиків, ні серед пересічних громадян, його місце в історії двосторонніх взаємин України та Польщі сумніву не викликає [11, с. 186].

Адольф Юзвенко, польський історик, дослідник політики Польщі щодо східних сусідів, вважає, що після Першої світової війни ані історичні, ані політичні, ані етнічні міркування не сприяли польсько-українському порозумінню. 1918 року зіткнулися дві взаємовиключні точки зору на державну приналежність спірних територій. Коли в листопаді 1918 р. відродилася польська держава, на Наддніпрянській Україні вже існувала Українська Народна Республіка, а у Східній Галичині – Західноукраїнська Народна Республіка [19, с. 11].

Поляків тоді цікавила насамперед доля Львова і Східної Галичини. Аналогічну позицію щодо цих територій займали й українці. Від початку листопада 1918 року сторони воювали між собою за спірні землі. Війна визначила польсько-українські відносини, виключивши можливість взаємного порозуміння, хоч у ньому були зацікавлені обидві сторони. У конфлікті з українцями польські політики з кола Ю. Пілсудського, на думку А. Юзвенка, були готові на компроміс. Пілсудський не прагнув здобути усю Східну Галичину, хоча й не мав наміру поступитися Львовом на користь українців. Своє ставлення до питання майбутнього Галичини він ставив у залежність від того, як остаточно складеться доля усієї України. Пілсудський вбачав в Україні союзника проти Росії [19, с. 11]. Таку ж позицію займав і Леон Василевський, перший міністр закордонних справ в кабінеті Є. Морачевського, а після відходу уряду від влади – радник Ю. Пілсудського зі східноєвропейських справ. Його вважають творцем фундаменту федеративної (альтернативної асиміляційній) політичної програми для майбутньої Польської держави. Він відверто вказував на те, що підтримка української справи відповідає польським інтересам з огляду на потенційне ослаблення Росії [19, с. 15].

У протилежність до Юзефа Пілсудського, лідер польського націоналізму Роман Дмовський домагався всієї Східної Галичини, а землі на Схід від Збруча вважав частиною Росії. Ризьким мирним договором 1921 р. було остаточно ухвалено рішення відповідно до програми Дмовського. Згідно трактату, польсько-радянський кордон проходив по Збручі. Західноукраїнська Народна Республіка була прилучена до Польщі.

Міжвоєнний період виявився важким в українсько-польських стосунках. Українці Галичини не могли змиритися з втратою своєї ще не зміцнілої державності. Серед українців Волині, а частково й Холмщини і Підляшшя інтенсивно поширювався процес національного самоусвідомлення, прискорений короткотривалим перебуванням у складі УНР. Проте, дії польської державної влади не сприяли українсько-польському примиренню. Правлячі кола Другої Речі Посполитої не забезпечили хоча б мінімальних умов для задоволення культурно-національних потреб українців. Навіть тих українців, які висували скромні постулати культурної автономії, оголошували ворогами. У тридцятих роках санація висунула націоналістичну програму примусової асиміляції національних меншин.

У міжвоєнне двадцятиліття розгорнувся український націоналістичний рух, який вдавався до актів терору у боротьбі з Польською державою. А історія взаємин обох народів піддавалася обопільній фальсифікації. З польського боку загалом діяла стара схема не визнання українців, як таких, що мали би право на національне самовизначення. З радянського боку домінувала класово-ідеологічна схема. Українцям прищеплювалось поняття того, що поляки – це завойовники, гнобителі, пани, які не давали українському народові створити власну державу. Український народ завдяки “мудрій” політиці більшовиків здобув свою незалежність, і йому тепер належить приєднати до своєї держави ті землі, які ще до неї не увійшли, що і було зроблено вже під час війни [1, с. 221]. Початок війни для Польщі, як відомо, приніс не просто поразку, але й розчленування держави. Так звані східні креси, а це території Західної України та Західної Білорусі, відійшли до СРСР. Розчленування Польщі у вересні 1939 р. з новою силою загострило українське питання. Радянський Союз його вирішив шляхом скликання у Львові Народних зборів Західної України за прилучення її до УРСР, як і наступного року земель, що входили до Румунії. З цим не змирились ні поляки, ні українці. Поляки вважали Західну Україну своєю споконвічною територією і не мислили про перехід її до якоїсь іншої держави. Українці ж вважали, що настав слушний момент для створення своєї власної держави. Тому 30 червня 1941р. у Львові провідники ОУН проголосили Акт відтворення Української держави, чому нібито сприяло керівництво Німеччини. Проте остання аж ніяк не була зацікавлена у створенні дійсно незалежної суверенної України, яка була потрібна їй лише як засіб протистояння СРСР та противага визвольним змаганням поляків. Тому переслідування українських патріотів, так само як і польських, з боку німецьких окупаційних властей мало масштабний характер [1, с. 222]. “Коли виграємо війну, – обіцяв Ганс Франк у своєму щоденнику, – зробимо з поляків і українців рублене м’ясо” [4, с. 20].

Війна ще більше погіршила українсько-польські відносини. На українсько-польські стосунки падали тінню події війни, різанина на Волині, післявоєнні дії УПА, переселення, акція “Вісла”. Все це призвело до того, що після Другої світової війни польсько-українське примирення було таким далеким, як ніколи. Пам’ять про людські кривди, як серед поляків, так і серед українців, жила ще впродовж цілих десятиліть.

Радянське ж керівництво розгорнуло діяльність спрямовану на політичне підпорядкування вже не лише України, а й Польщі, як і зрештою усіх держав Центральної Європи. Ялтинські домовленості 1945 р. встановили радянсько-польський кордон по р. Буг. В результаті, полякам була відведена така ж роль, яка в минулому відводилась українцям. Дуже влучно з цього приводу висловився Олександр Лотоцький, директор довоєнного Українського інституту у Варшаві: “Остаточне вирішення історичних доль наших націй залежатиме від розуміння суті історичного моменту, внаслідок яких минулих суперечок в неволю потрапили як Польща, так і Україна” [4, с. 24].

Після Другої Світової війни багато вказувало на те, що історія двосторонніх українсько-польських відносин обірвалася надовго. Втративши незалежність, Польща розділила долю України. Будь-які офіційні контакти, які були між нашими державами в цей час, відбувалися за посередництвом та під контролем Москви. Залежність урядів Польщі та України від центру в Москві змушувала узгоджувати зовнішню політику і, відповідно, суверенність була дуже обмежена, а з деяких питань зводилась практично до нуля. За цієї ситуації розробка концепції взаємин України та Польщі і вироблення програми польської східної політики відбувалася в колах польської та української еміграції.

У цьому контексті надзвичайно важливою стала ідеологічна доктрина, що сформувалася в колах польської еміграції упродовж 50–70-х років ХХ ст. і полягала у визнанні необхідності добросусідських стосунків демократичної Польщі з незалежною Україною, як основної запоруки політичної безпеки Польської держави.

Історичну роль у переборенні старих польсько-українських конфліктів і теоретичному обґрунтуванні східної політики Польщі відіграв Єжи Гедройц – редактор вже сьогодні легендарного журналу “Культура” у Мезон-Ляффіт під Парижем. Саме він розвинув на еміграції політичну доктрину щодо східних сусідів Польщі: Білорусі, Литви та України на базі нових повоєнних кордонів і рівноправності партнерів та домігся того, щоб ідеї “Культури” стали програмою масового опозиційного руху “Солідарність”, а після здобуття Польщею політичної незалежності – змістом нової східної політики Варшави.

Діяльність Є. Гедройца і його послідовників мала надзвичайно важливе значення як з огляду консолідації польської політичної еліти щодо вироблення східної політики Польщі, так і в справі українсько-польського порозуміння. В сучасній історіографії оцінка діяльності поляків-емігрантів у процесі українсько-польського поєднання і формуванні основ співробітництва незалежних України та Польщі є досить високою, з чим важко не погодитись. Безсумнівно, дискусії на сторінках “Культури” призвели до вироблення концепції партнерського, рівноправного діалогу Польщі зі східними сусідами, Україною зокрема.

Українську частину програми поєднання реалізував Богдан Осадчук, видатний український історик та публіцист, активний учасник українсько-польського діалогу. Саме він допоміг “Культурі” встановити контакти з провідними українськими діячами. Єжи Гедройц наполегливо працював в ім’я польсько-українського зближення, тому залучення до співпраці українця, добре обізнаного як в польських, так і українських справах, на думку Чеслава Мілоша, “було для “Культури” надзвичайно важливим”. “Він (Б. Осадчук – авт.) мав вплив як на громадську думку емігрантів, так і країни, і тому Осадчук, прихильник знищення прірви між нашими країнами, міг діяти ефективно. Завдяки йому та Гедройцу Польща однією з перших визнала незалежність України”, констатує Ч. Мілош [4, с. 9].

З 1952 р., дуже важливого з точки зору її української програми у “Культурі” з’явилися один за одним тексти Юзефа Лободовського “Проти примар минулого” [22], Владзімежа Бончковського “Українська справа. Pro domo sua” та ін. [23]. В. Бончковський писав: “Наші стосунки розвиваються двома шляхами. З одного боку – відверта й гучна польсько-українська боротьба, з іншого – поглиблена співпраця, що наближає до майбутніх історичних розв’язань. І якщо цей другий чинник із плином часу занепав – провина лежить передовсім у розвитку міжнародної ситуації” [19, с. 24]. У статті “Проти примар минулого” Лободовський констатує, що “рано чи пізніше вони (українці – авт.) стануть незалежними. Під будь-яким кутом зору для Польщі буде корисним якнайшвидше примирення обох народів” [4, с. 25].

У листопаді 1952 р. у “Культурі” було надруковано резонансний лист випускника Духовної семінарії в Преторії (ПАР) Юзефа З. Маєвського [24]. Лист порушував питання ставлення поляків до так званих Східних Кресів, зокрема до Львова і Вільнюса. Його було написано у зв’язку з повідомленням з’їзду польських емігрантських організацій в Атлантик-Сіті у США. Маєвський звернув увагу на прагнення еміграційних політиків, які з’явилися у промовах, повернути Польщі Вільнюс і Львів, приєднаних разом із землями до СРСР після

17 вересня 1939 року. “Історичні докази вказують на те, аргументує він, що міста ці ніколи не були споконвічними польськими. Якщо фактом є те, що більшість населення Львова та Вільнюса вважали себе поляками перед 1939 роком, то грубо помиляється той, хто запевняє, що ці міста колись мають бути повернені Польщі... Нехай литовці, у яких доля гірша, ніж у нас, тішаться своїм Вільнюсом, а у Львові нехай майорить синьо-жовтий прапор”[4, с. 26].

Концепцію Гедройца розділяв і розвивав Юліуш Мерошевський. Найвідоміша стаття Мерошевського “Російський “ польський комплекс” і простір “УЛБ” [25] була своєрідним підсумком його поглядів на справу польської східної політики. У статті автор акцентує увагу на тому факті, що Росія не є безпосереднім сусідом Польщі, оскільки між ним знаходиться цілий регіон країн, позначений як УЛБ (Україна, Литва, Білорусь). “Простір УЛБ – за словами Мерошевського, визначав форму польсько-російських взаємин, прирікаючи Польщу або на імперіалізм, або на сателітство. Суперництво між Росією і Польщею на цих просторах завжди мало на меті встановлення переваги, а не добросусідських польсько-російських відносин... Історія навчила росіян, що незалежна Польща справді завжди претендувала на Вільнюс і Київ і намагалася встановити свою перевагу на просторі УЛБ... Із польської точки зору справа складається аналогічно. Ми шукали переваг на просторі УЛБ чи то військовим шляхом, чи то висуваючи федеративні плани” [19, с. 326]. Тому головну мету зовнішньої політики Польщі Мерошевський вбачав у незалежності регіону УЛБ. “Українці, литовці й білоруси у ХХ столітті не можуть бути пішаками в польсько-російській історичній грі”, констатує автор, зазначаючи, що “ідея самовизначення й свободи для братніх народів, що відділяють нас від Росії, із одночасним щирим зреченням будь-яких імперіалістичних планів (до яких слід віднести надію на укладання угоди з Москвою понад головами і за рахунок цих народів) – ця зрозуміла програма могла б повернути польській незалежницькій політиці високий моральний мотив, якого сьогодні їй так бракує” [19, с. 327].

Юліуш Мерошевський і Єжи Гедройц розуміли східну проблему перш за все як проект нової польської політики, який не тільки чекатиме на здійснення за сприятливих обставин, але й сам почне створювати новий клімат і сприятиме відносинам між Польщею і східними сусідами. Очевидним було й те, що найзагрозливішим для радянської імперії є національні рухи, а комуністичній ідеології може результативно протистояти лише пробуджена національна свідомість. Вирішальним ударом по російському імперіалізму та комунізму буде незалежнення союзних республік, а особливо утворення самостійної України. Адже доки існуватиме імперія Москва не відмовиться від визначального впливу на Центрально-Східну Європу.

Для комуністичної пропаганди в Польщі України взагалі не існувало. Усі публікації на східні теми піддавалися строгій цензурі. Виростали чергові покоління поляків, переконаних, що на схід від Бугу простягається СРСР, а не Україна, Білорусь і т.д. Концепція Мерошевського-Гедройца сприяла виробленню у геополітичному баченні поляків уявлення, що Польща розташована не поміж Німеччиною та Росією, а поруч України, Литви і Білорусі [11, с. 189].

“Культура” мала великий вплив на незалежну політичну думку, що формувалася в Польщі. На цьому ґрунті почали створюватись в середині 1970-х років опозиційні середовища Польщі, які відкрито ставили під знак питання комунізм і необхідність вироблення нової східної політики. Підпільний видавничий рух у Польщі, насамперед преса, з’явився приблизно у 1976 р. [19, с. 26]. Він був не лише місцем вільних дебатів поляків на теми міжнародних відносин, а і єдиним (крім “Культури”, що потрапляла до Польщі) джерелом інформації про ситуацію на сході.

У 1976 році опубліковано програму Польського незалежницького порозуміння (ПНП) – спочатку в лондонському “Tygodniku Polskim” та паризькій “Культурі”, а згодом і в польській підпільній пресі. ПНП була глибоко законспірованою організацією, якою керував Здзіслав Найдер.

Програма ПНП складалася з 26 пунктів. 6 пунктів – висвітлювали міжнародні відносини, один з яких – 14-й стосувався східних сусідів Польщі. Згадувалося, що не Росія, а власне Білорусь, Литва й Україна є сусідами Польщі на Сході і перебувають у дуже складній

ситуації. Польща, на думку авторів програми, не повинна, з огляду на багатостолітню традицію існування спільної з цими народами держави, а з огляду на приязне, лише тимчасово порушуване через надмірний експансіонізм поляків, співжиття з ними, залишатися байдужою, зокрема до долі України. Через це поляки повинні бути солідарними зі східними сусідами, підтримувати їхні спроби унезалежитись від росіян, відмовитись від будь-яких гасел територіального ревізійонізму [19, с. 26].

Значну роль в нормалізації українсько-польських стосунків і творенні українсько-польського діалогу відіграв польський незалежний часопис “Spotkania”, який почав виходити з 1977 р. На шпальтах “Spotkań” містилися заклики до солідарності з переслідуваними народами, нагадувалося про необхідність забезпечення прав національних меншин у Польщі, в тому числі й української меншини. У редакційному у середовищі Люблінського католицького університету часописі з’являлися й тексти українців.

Власне на сторінках цього видання була опублікована стаття Богдана Сагайдачного, під назвою “Як бачу майбутнє польсько-українських відносин?” [26]. Автор пише: “Обидва народи, польський і український, борються за повернення загрожених тоталітарними утисками людських і національних прав, свободи і незалежності. У близькій перспективі нам ідеться передовсім про послаблення радянського тиску на Польщу й Україну. Однак у дальшій перспективі ми прагнемо зберігати свою територію під власною владою і регулювати наші відносини за допомогою нормальних угод між рівними сторонами в дусі співпраці і порозуміння... Апелюю до почуття відповідальності й справедливості кожного поляка..., щоб він намагався в своєму щоденному житті досягнути встановлення польсько-українських відносин у ПНР на нових засадах поваги до людської гідності й національної ідентичності своїх співгромадян-українців” [19, с. 28].

У 1977 р. на сторінках “Культури” було опубліковано “Декларацію в українській справі” [27], підписану 14 авторами, серед яких були: Єжи Гедройц, Юзеф Чапський, Домінік Моравський, Юзеф Лободовський, Густав Герлін-Грудзінський та ін. В Декларації патріоти Польщі засудили кривди, заподіяні Україні багатовіковим польським імперіалізмом і задекларували, що “не буде дійсно вільних поляків, чехів чи угорців без вільних українців, білорусів чи литовців, і в кінцевому підсумку без вільних росіян. Без вільних від імперських амбіцій росіян, які розвиватимуть власне національне життя та шануватимуть право на самовизначення інших народів” [19, ст. 329]. У документі висловлювалося переконання, що національно-визвольний рух завдасть остаточного удару існуванню Радянського Союзу як останньої колоніальної імперії світу [19, с. 329].

Безсумнівно, ідейне зближення українського і польського інтелектуальних середовищ, що діяли в еміграції у другій половині ХХ ст. стало однією з головних причин безконфліктного розвитку двосторонніх стосунків України й Польщі та їхньої стрімкої динаміки після 1991 р.

Оцінюючи вплив “Культури” на формування українсько-польських відносин, Богдан Осадчук писав: “Ідея діалогу і співпраці переломлювала давні конфлікти і здобувала прихильників в еміграції, а звідти згодом проникла через бар’єри кордонів на Схід. Зерно, посіяне “Культурою” в часи комуністичного поневолення на польському політичному ґрунті, дало незабаром плоди у широких верствах опозиції, а після падіння комунізму і радянської імперії стало основою політики порозуміння і співпраці між незалежною Польщею і Україною” [28, с. 6].

Ідеї, які висловлювались на сторінках “Культури” знайшли своє продовження і практичне застосування у діяльності членів Незалежної самоврядної професійної спілки Польщі “Солідарність”, яка була зареєстрована у жовтні 1980 р. Авторитетними діячами спілки були Збігнев Буяк, Адам Міхник, Януш Онишкевич та ін. Провідними експертами виступали Броніслав Геремек, Яцек Куронь, Тадеуш Мазовецький. “Солідарність”, як великий польський політичний рух, було засновано на ідеї взаємної підтримки й “розсіювання” свободи”. Члени спілки розпочали активний діалог з опозиційними силами в Україні.

Важливе значення у становленні неофіційних контактів між українцями та поляками мало Послання першого з'їзду "Солідарності" в Гданську від 8 вересня 1981 р. У ньому делегати з'їзду, констатуючи спільність долі, висловили підтримку всім поневоленим народам Східної і Центральної Європи, зокрема Радянського Союзу, в їх боротьбі за свободу. Послання закінчувалось словами впевненості, що незабаром представники цих народів матимуть змогу зустрітися з метою обміну досвідом організації робітничого руху [29, с. 80].

Діяльність "Солідарності" та інших опозиційних сил Польщі було позитивно оцінено також українською політичною еміграцією, зокрема Закордонним представництвом української головної визвольної ради (ЗП УГВР). Так, у заяві 1984 р. "З приводу подій в Польщі" зазначалося: "Визвольна боротьба польського народу, зокрема "Солідарності" та інших сучасних формацій демократичного руху і їхнє ставлення до українського народу, можуть стати великим кроком уперед у розбудові взаємин між українцями і поляками. Особливо цінна для нас концепція, яка тепер висувається на сторінках польської підпільної преси про те, що без самостійної України не може бути самостійної Польщі і навпаки" [30, с. 121].

Окрім "Солідарності", яка прихильно ставилася до українського національно-визвольного руху і висловлювала свою підтримку, в українській опозиційній думці користувалася популярністю й низка інших польських груп та організацій, а саме: ліберально-демократична партія "Незалежність", Політичний рух "Визволення", "Польське самостійницьке порозуміння", "Свобода і мир", "Свобода – Справедливість – Незалежність", Політична група "Воля" та ін.

На шпальтах видань "Niepodległość" (органу Ліберально-демократичної партії "Незалежність"), "Kontakt", "Nowa Koalicija", "Walka", "Droga" та ін. порушувались питання центрально- і східноєвропейської проблематики. Тут виражались погляди опозиційних польських кіл, які стосувались української справи. Суперечка про концепцію держави і ставлення до України вже не велась. Тема, що півстоліття перед тим була причиною запеклої полеміки вже стихла і справа підтримки української незалежності фактично стала програмою всіх незалежних політичних сил у Польщі. Історичні роздуми в підпільній публіцистиці найчастіше мали за мету дійти висновків щодо майбутньої польсько-української співпраці. Однак вони рідко закінчувались конкретними програмними вказівками, найчастіше обмежувались загальними гаслами і закличками до братерства і співробітництва.

Особливої уваги у встановленні неформальних українсько-польських стосунків заслуговує діяльність "Польської групи поєднання". Дана організація була утворена в Любліні наприкінці 1985 р. Мета її діяльності – зближення польського, українського, білоруського та литовського народів. Проте головний акцент було зроблено на стосунках з Україною. Це засвідчувалося й наявністю в групі репрезентантів української меншини у Польщі. Програма групи задекларувала відмову від територіальних претензій, наголосила на непорушності існуючих кордонів, повазі прав народів на самовизначення, територіальний суверенітет та державну незалежність [16, с. 92]. В одному із звернень групи говорилося: "Брати українці, білоруси і литовці! Ми маємо спільну долю! Комунізм нищить однаково наші почуття народної окремішності, нашу культуру, нашу освіту, нашу віру, наш патріотизм, нашу природу. Він також безоглядно розкидає та використовує багатства нашої землі. Однаково деморалізує нашу молодь і винищує нашу інтелігентську верству.

Наш спільний ворог є дуже сильний і лише спільна дія наших народів може довести до упадку зненавидженого нами усіма московського більшовизму, до виборення незалежності України, Білорусі, Литви і Польщі, як також інших держав Східної і Середньої Європи. В минулому нас ділили різні непорозуміння, часто криваві, і це було трагедією для нас усіх, а воно також додавало сили нашому спільному ворогові. Розпочнімо нову сторінку історії від поєднання і вибачення! Подаймо собі руки і з'єднаймося в належній боротьбі за право до існування наших народів у власних і незалежних від нікого державах.

Польська група поєднання" [31, с. 44].

У 1988–1989 роках в Україні розпочався період реалізації програм з ліквідації компартійного режиму та здобуття національної свободи й самостійної державності. Тоді ж виникає можливість безпосередніх контактів учасників руху опору українців і поляків, а оскільки Польща в цих процесах випереджала Україну, як суспільство мононаціональне, з давніми державницькими традиціями, з розвинутою структурою опозиційних організацій, то для українських демократичних сил було корисне наочне спостереження за процесами демократизації та докорінних політичних перетворень.

З 20 травня по 22 липня 1989 р., в період найбільших демократичних зрушень для поляків у Польщі перебував один з лідерів опозиції в Україні, голова Львівської філії Української Гельсінської Групи та член секції зовнішніх зв'язків Львівської організації НРУ Б. Горинь. Незважаючи на формально приватний характер візиту, він мав зустрічі і ґрунтовні консультації з керівниками польської опозиції та чільними представниками інтелігенції А. Міхником, Я. Куронем, З. Буяком, Е. Османьчиком, професором Б. Геремеком, лідерами товариства “Помост”, керівником клубу католицької інтелігенції у Варшаві професором А. Стельмаховським, редактором студентського часопису “Зустрічі” М. Чехом, доктором М. Сивіцьким, молодим талановитим науковцем з Любліна Б. Бердиховською, професором Українського вільного університету у Мюнхені Б. Осадчуком. Згодом досвід приходу польської опозиції до влади на місці вивчали Є. Пронюк, В. Чорновіл, М. Горинь та ін. [8, с. 30].

Розпочатий діалог між виразниками демократичних ідей України та Польщі був вкрай важливим для подальшого формування українсько-польських відносин нового типу. Такі зустрічі свідчили про бажання обох сторін до співпраці та прагнення в подальшому встановити повноцінні відносини на міждержавному рівні. Завдяки продуктивному діалогу української та польської опозиційної еліти були створені необхідні передумови для налагодження двосторонніх міждержавних відносин. Контакти українських та польських опозиційних діячів, виразників демократії та політичної незалежності в обох країнах, перші неофіційні зустрічі, спільні дискусії свідчили про бажання подолати наслідки минулої неприяності, про прагнення будувати принципово нові відносини демократичних правових держав з подальшою інтеграцією в європейські політичні та економічні структури. У цей період українців і поляків єднало бажання стати вільними та незалежними, тому нова розстановка сил об'єднала народи, які протягом століть пов'язували переважно негаразди та незгоди. Встановлення добросусідських відносин в новій геополітичній ситуації представлялось логічним у світлі попередньої діяльності опозиційних еліт.

12 вересня 1989 р в Польщі створюється уряд національної довіри на чолі з Т. Мазовецьким – редактором часопису “Солідарність”, міністром закордонних справ якого став К. Скубішевський. Діяльність цього першого некомуністичного уряду Польщі почалася з ліквідації всього, що нагадувало про тоталітарний режим. Основним завданням уряду стало вироблення нової концепції зовнішньої політики, враховуючи ті зміни, які відбуваються в Європі та СРСР. У цьому контексті великого значення набуло формування відносин з СРСР та радянськими республіками. Прем'єр Т. Мазовецький у заяві, яку він виголосив 12 вересня 1989 р. в Сеймі, представив основні положення зовнішньої політики уряду, а також окреслив принципи, на яких будуватимуться відносини Польщі з СРСР. У своєму виступі звернув увагу, що Польща буде прагнути “укладати союзні стосунки з Радянським Союзом на принципах рівноправності та поваги суверенності” [14, с. 34–35].

Основні принципи східної політики Польщі були викладені міністром закордонних справ К. Скубішевським 26 квітня 1990 р. Він заявив, як зазначають польські дослідники С. Геленарський та Я. Станкевич, що “пріоритетом закордонної політики держави буде політика європейської інтеграції. Основою ж концепції східної політики стане формування відносин Польщі з СРСР, спираючись на повне дотримання незалежності, взаємну повагу інтересів, доброго сусідства та взаємної користі” [14, с. 35–36].

16 липня 1990 р. Верховна Рада УРСР прийняла “Декларацію про державний суверенітет”, 7 вересня 1990 р. польський уряд прийняв постанову, яка стосувалася східної політики Польщі [32]. Було чітко окреслено напрямки польської політики на східному

напряму. Визнавалася непорушність кордонів Польської Республіки, а існуючий кордон на Сході було визнано як остаточний. Виразалося також прагнення “закрити рахунки минулого” з Росією, Україною, Литвою та Білоруссю. Визнано, що майбутні добросусідські стосунки повинні опиратися на взаємні реальні інтереси в сфері політики, економіки та безпеки. Пропонувалося також визначити термін виводу радянських військ з території Польщі. Значна увага приділялась можливості розвитку взаємних і безпосередніх контактів з сусідами Польщі: Росією, Україною, Литвою та Білоруссю [32, с. 55–56].

Польський уряд надіслав цим республікам проекти політичних декларацій про добросусідство, які планувалося підписати найближчим часом. З огляду на докорінну зміну геополітичної ситуації в Європі та світі, головною метою Міністерства закордонних справ Польщі в цей період було встановлення відносин з СРСР на новій основі. Польська політична еліта відносно східних сусідів основним завданням вбачала побудову таких стосунків з СРСР, за яких Польща в жодному разі не залишилась би в сфері впливу Москви. У другій половині 1990 р. Міністерство закордонних справ Польщі оголошує програму активної східної політики в стосунках з СРСР та радянськими республіками. Вона отримала назву “двоколіїної” політики чи “політики двох шляхів” і була розроблена міністром закордонних справ Польщі К. Скубішевським. Ця політика полягала в збереженні “перебудованих” стосунків з СРСР при рівнозначному формуванні і розвитку відносин з радянськими республіками [33, с. 71]. Така концепція означала готовність до визнання прав республік на самостійність і допомогу їм в такій мірі, щоб не зашкодити інтересам Польщі в стосунках з центром в Москві.

Першим елементом реалізації політики “двоколіїності” і сигналом про готовність польського уряду до діалогу на урядовому рівні був візит міністра закордонних справ Польщі К. Скубішевського в Київ, Мінськ та Москву 12–15 жовтня 1990 р. У ході візиту у Києві 13 жовтня 1990 р. міністри закордонних справ Польщі К. Скубішевський та України А. Зленко підписали Декларацію про основні принципи та напрямки розвитку українсько-польських відносин [34]. Така ж угода про дружбу і співпрацю була підписана із РРФСР.

Підписаний документ містив елементи державного договору. Насамперед сторони декларували в ньому своє прагнення до утвердження між ними, як суверенними державами, добросусідських відносин, підтримання і розвитку взаємного співробітництва, що відповідають їх національним інтересам. Обидві сторони виходять з того, що всебічний розвиток мирних добросусідських відносин є конкретним внеском у зміцнення регіонального співробітництва та будівництва Європейського дому (стаття 1) [34, арк. 1]. У статті 3 стверджувалося, що сторони не мають територіальних претензій одна до одної і що польсько-український кордон, закріплений у “Договорі між СРСР і Польською Республікою про радянсько-польський кордон від 16 серпня 1945 р.” і скорегований у “Договорі між СРСР і Польською республікою про обмін ділянками державних територій від 15 лютого 1951 р.”, є непорушним, визнавши це важливим елементом спокою і стабільності в Європі. Крім того, вони домовились про проведення переговорів щодо обміну консультаційними, дипломатичними та торговими представництвами (стаття 4) [34, арк. 2]. В інших статтях передбачалося налагодження політичної, економічної, культурної та науково-технічної співпраці (статті 5–6) [34, арк. 3].

1 грудня 1991 р. уряд України виніс питання про підтвердження Акта про незалежність на всенародне обговорення. Понад 90% тих, хто взяв участь в референдумі, підтвердили Акт. 2 грудня Польща була першою державою, яка визнала незалежність України. 4 січня 1992 р. встановлювались повноцінні дипломатичні стосунки, а 18 травня 1992 р. у Варшаві, під час першого офіційного візиту Президента України Л. Кравчука до Польщі було укладено Договір про добросусідство, дружні взаємини та співробітництво.

Отже, формування українсько-польського стратегічного партнерства має історичне підґрунтя і тривалу еволюцію двосторонніх відносин. На налагодження і розвиток стосунків, вироблення концептуальних засад співробітництва впливала низка чинників, як позитивних так і негативних. До негативних можна віднести:

- історичні стереотипи сформовані століттями і спричинені давніми польсько-українськими конфліктами;
- традиційний польський імперіалізм і небажання враховувати національні прагнення українців щодо здобуття власної державності на певних історичних етапах;
- існування серед польської політичної еліти у міжвоєнний період федеративної (Ю. Пілсудський) та інкорпоративної (асиміляційної) (Р. Дмовський) політичних концепцій щодо східних сусідів і перемога останньої;
- відсутність виваженої політичної концепції взаємин України і Польщі на передодні і під час Другої Світової війни;
- тоталітарний режим, встановлений СРСР на території Центрально-Східної Європи після Другої світової війни.

До сприятливих чинників, які визначили формування і розвиток концептуальних основ співробітництва між Україною і Польщею на основі демократичних цінностей і взаємовигідного партнерства можна віднести:

- спільні ідеологічні корені формування політики державної незалежності, ґрунтованої на засадах добросусідських стосунків і нівілюванні тих історичних конфліктів, що спричинили до загострення, українсько-польських стосунків протягом першої половини ХХ ст. [35, с. 69];
- політичну концепцію Гедройца-Мерошевського, яка передбачала підтримку устремлень до незалежності східних сусідів, відмову від територіальних претензій і пропозицію партнерства на рівноправних основах;
- діяльність українських і польських політиків-емігрантів та опозиційних комуністичному режиму сил у справі налагодження українсько-польського діалогу;
- спільні стратегічні цілі України та Польщі, пов'язані з необхідністю подолання спадщини тоталітаризму та повернення у русло європейського цивілізаційного простору;
- успішність політики "двоколіїності" та швидке визнання Польщею незалежності України;
- активний пошук Україною зацікавлених в її незалежності зовнішніх партнерів [35, с. 69].

Таким чином, незважаючи на чимало непростих, навіть трагічних сторінок в історії українсько-польських відносин, конфліктів і непорозумінь, Україні і Польщі вдалось позбутись давніх упереджень і вибудувати стосунки на новій основі. Польська політична думка, подолавши непростий еволюційний шлях, вийшла на рівень позитивного ставлення і підтримки незалежної України в кордонах, зафіксованих повоєнним устроєм та визнання їх непорушності. У результаті обом країнам вдалось налагодити і розвинути повноцінні партнерські відносини на засадах демократичних правових держав з подальшою інтеграцією в європейські політичні та економічні структури.

Список використаних джерел

1. Макар Ю. Проблема стереотипів в українсько-польських міжлюдських взаєминах / Ю. І. Макар // Політологічні та соціологічні студії. Збірник наукових праць. – П.50. – Т. VIII. – Чернівці: Букрек, 2009. – С. 217–227. 2. Алексієвець Л. Україна – Європа – Світ: "єдність у різноманітті" як відповідь на виклики ХХІ ст. (есеї) / Л. Алексієвець // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. – Вип. 10 – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – С.173–178. 3. Чекаленко Л. Д. Без незалежної України не було б незалежної Польщі / Л. Д. Чекаленко // Науковий вісник дипломатичної академії України. – вип. 15. Світова та українська дипломатія: історичний досвід, сучасний стан, перспективи: [за заг. Ред. Б. І. Гуменюка, В. Г. Ціватого]. – К., 2009. – С. 139–146. 4. Осадчук Б. Україна, Польща, світ. / Осадчук Б. – К.: Смолоскип, 2001. – 356 с. 5. Зашкільняк Л. Українсько-польські стосунки у ХХ ст.: Традиції та сучасність / Л. Зашкільняк // Проблеми слов'янознавства. – Вип. 49. – К., 1996 – С. 71–76. 6. Дашкевич Я. Шляхи подолання упереджень (перешкоди нормалізації польсько-українських стосунків) / Я. Дашкевич // Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – К.: Либідь, 1993. – С. 23–29. 7. Бабак О. І. Політика Польщі щодо України (кінець 1980-х – 1990-і роки): Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.02 / Ін-т укр. археогр. та джерелознав. ім. Грушевського НАНУ / О. І. Бабак. – К., 2002. – 19 с. 8. Зайцев Ю. Польська антикомуністична опозиція і рух опору в Україні: від порозуміння до координації дій / Ю. Зайцев // Україна – Польща: історія і сучасність. – К., 2003. – Ч. II. – С. 17–33. 9. Зайцев Ю. Польська

опозиція 1970–80-х рр. про засади українсько-польського порозуміння / Ю. Зайцев // Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х рр.: Документи, матеріали, спогади у трьох томах. – Львів: Інститут українознавства НАНУ, 1998. – Т. 1. – С. 52–64. 10. *Стоєцький С.* Незалежна Україна в історії політичної думки ХХ століття: ідейно-політичні передумови становлення двосторонніх відносин в сучасну добу / С. Стоєцький // Україна – Польща: історія і сучасність. – К., 2003. – Ч. II. – С. 33–48. 11. Чорна Н. Розвиток концептуальних засад співробітництва України та Польщі / Н. Чорна // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвцев. – Вип. 10 – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – С. 184–195. 12. *Чушак Х.* Немає вільної Польщі без вільної України: Україна та українці у політичній думці польської опозиції (1976–1989) / Х. Чушак – К.: ПАІС, 2011. – 304 с. 13. *Czech M.* Głos w dyskusji. Próby oceny polskiej polityki wschodniej w latach 1988–1990 / M. Czech // Rocznik Wschodni. – 1997. – № 4. – S. 39–41. 14. *S. Helenarski, J. Stankiewicz.* Kształtowanie się nowej polskiej polityki wschodniej / S. Helenarski, J. Stankiewicz // Polityczno-wojskowe aspekty polskiej polityki wschodniej / Pod red. J. Stefanowicza. – Warszawa, 1991. – S. 34–39. 15. *Orlof E.* Geneza i znaczenie polsko-ukraińskiego pojednania / E. Orlof // Ukraina a Polska – partnerstwo strategiczne. Historia. Czas teraźniejszy. Przyszłość. – К., 2002. – Część druga. – С. 13–20. 16. *Boruta M.* Polacy o i dla niepodległości wschodnich sąsiadów Rzeczypospolitej / M. Boruta. – Kraków: Pomost, 1995. – 92 s. 17. *Boruta M.* Wolni z wolnym, równi z równymi/ Polska i Polacy o niepodległości wschodnich sąsiadów Rzeczypospolitej / M. Boruta – Kraków, 2002. 18. *Круглашов А.* Україна – Білорусь – Польща – Литва: руїни як будівничий матеріал / А. Круглашов // Політологічні та соціологічні студії. Збірник наукових праць. – П. 50. – Т. VIII. – Чернівці: Букрек, 2009. – С. 217–227. 19. *Ми не є українофілами.* Польська політична думка про Україну і українців. Антологія текстів. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2012. – 440 с. 20. *Деркач О., Коберський Л.* Українсько-польський батальйон. Історія і сучасність: Нарис / О. Деркач, Л. Коберський – Львів: Плай, 2001. – 128 с. 21. *Redakcja* “Rzeczypospolitej. Pisma Komitetu Porozumienia na rzecz Samostanowienia Narodu.” Ukraina i Polska. Wolni z wolnym, równi z równymi // Rzeczypospolita. Pismo Komitetu Porozumienia na rzecz Samostanowienia Narodu. – 1980. – № 6. – P. II. 22. *Łobodowski J.* Przeciwnopiorom przeszłości / J. Łobodowski // Kultura/ – 1952. – № 2 (52) – 3 (53). 23. *Bączkowski W.* Sprawa ukraińska. /W. Bączkowski // Kultura. – 1952. – № 7(57). 24. *Józef Z. Majewski.* List do Redakcji “Kultury” / Majewski Józef Z. – Kultura. – 1952. – № 11(61). 25. *Mieroszewski J.* Posyjski “Kompleks polski” i obraz ULB / J. Mieroszewski // Kultura. – 1974. – № 5. 26. *Sahajdaczny B.* Jak widzę przyszłość stosunków polsko-ukraińskich / B. Sahajdaczny // Spotkania – № 5 (X). 27. *Deklaracja* w sprawie ukraińskiej // Kultura. – 1977. – № 5. 28. *Зарецька Т.* Передне слово / Т. Зарецька // Роль Паризької “культури” в становленні українсько-польського взаєморозуміння. – К.: Вид-во Українського фітосоціологічного центру. – С. 5–6. 29. *Postanie* Pierwszego zjazdu Delegatów NSZZ “Solidarność” do ludzi pracy Europy Wschodniej // Żona. – 1988. – № 1. – S. 79–80. 30. *З приводу* подій в Польщі: Заява Закордонного представництва УГВР // Сучасність. – 1985. – № 4 (288). – С. 120–121. 31. *Городецькі М.* Постала Польська група поєднання. Заклик / М. Городецькі // Вісті комбатанта. – 1986. – № 5–6 (145–146). – С. 44. 32. *Uchwała* Senatu RP z dnia 7 września 1990 roku w sprawie polityki wschodniej RP / Polska w Europie (OSM Kancelaria Senatu RP). – 1991, z. 4. – S. 55–56. 33. *Fedorowicz K.* Kształtowanie się stosunków polsko-ukraińskich w latach 1989–1991 / K. Fedorowicz // Sprawy wschodnie. – 2002. – № 1. – S. 61–82. 34. *Deklaracja* про основні принципи та напрямки розвитку українсько-польських відносин // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф: міжнародні договори. – Од. зб. 2. – 6 арк. 35. *Янків М.* Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (політико-економічний та секторальний аналіз): Монографія / М. Янків – Львів: Світ, 2011. – 384 с.

Викторія Гевко

УКРАИНА И ПОЛЬША: ОТ КОЛЛИЗИЙ ПРОШЛОГО К ОБЩИМ ЕВРОПЕЙСКИМ ЦЕННОСТЯМ

В статье осуществлен историко-политический анализ процесса налаживания украинско-польских отношений, показано эволюцию и теоретическое обоснование концептуальных основ сотрудничества Украины и Польши, формирование сотрудничества на демократических принципах – отказа от территориальных претензий, равноправия партнеров и взаимоуважения национальных интересов.

Ключевые слова: Украина, Польша, исторические стереотипы, понимание, независимость, сотрудничество, концепция.

Victoriya Hevko

UKRAINE AND POLAND: FROM THE PAST COLLISIONS TO COMMON EUROPEAN VALUES

The article presents the historical and political analysis process of debugging Ukrainian-Polish relations, shown the evolution and theoretical grounding of the conceptual foundations of cooperation between Ukraine and Poland, forming cooperation based on democratic principles – rejection of territorial claims, equality of rights partners and mutual respect for national interests.

Key words: Ukraine, Poland, historical stereotypes, understanding, independence, cooperation, conception.